

تییینی:

ئهم به شه کورت کراوهی لیکۆلینه وهی کیشه و گیرو گرفته کانی مندالانی ئه نفالکراوه کان بوو که له سالیادی جارنامه ی مافه کانی مندال له سیمیناری (رهوشی مندالانی کوردستان پاش راپهرین) که له لایهن یه کیتی ئافره تانی کوردستان له ههولیر ساز درا بوو له لایهن نوسهر پیشکەش کرا.

کیشه و گیروگرتی مندالانی کهس و کاری ئه نفال کراوه کان ... عه داله ت عومهر سائج

پیشه کی:

کاره ساتی ئه نفال و ئرای قاتۆقرکردنی گه لی کورد و ویرانکردنی کوردستان و تیکدانی ژیرخانی ئابووری ئاسه واریکی نیگه تیفیانه شی له سه ر روخساری کۆمه لگه ی کورده واری جیهیشت و ههروه ها کاریگه ریه یه کی گه و ره و به هیزیشی له سه ر ژیان ی کۆمه لایه تی خه لکی کوردستاندا نواند که خیزان به پله ی یه که م دیت. چونکه خیزان به ردی بناغه ی کۆمه لگه یه و کۆمه لیش له ریگه ی خیزانه وه ده توانیت زۆر له ئه رک و مافه کانی جیهیجی بکات و به سه ریاندا زال بیت. ههروه ها خیزان بناغه و بنه رته ی دروست بوونی هه موو نه ته وه یه که که به چه ند قۆناغیک تیده په ری و به سه ری دادی تا کو نه ته وه یه ک دروست ده بیت. ئه مه له لایه ک له لایه کی تر خیزان گرنگیه که ی له وه دایه. به تایبه تیش له کۆمه لی کورده واریدا که به چه ند ئه رککیکی بنه رته ی و سه ره کی هه لده ستی له وانه په روه رده ی مندال و نه وه ی نوی بو جیهیجیکردنی ئه و ئه رک و کارانه ی پیمان ده سپی دریت ههروه ها گواستنه وه ی داب و نه ریت و کولتوری نه ته وه یی له نه وه یه که وه بو یه کیکی تر له ریگای خیزانه وه ده گوازیته وه. په یوه ندی نیوان ئه ندامانی کۆمه ل له ریگای خیزانه وه به شیوه یه کی گشتی دروست ده بیت بو یه خیزان گرنگترین و کاریگه رترین ده زگای ناو کۆمه ل ده بیت. راسته ئه م پرۆسه یه گشت چین و تویره کانی کۆمه لگه ی کورده واری به بی جیاوازی گرته وه. به لام ههروه ک له مه وپیش ئامازهمان پیکرد ئافره ت و مندال به شی هه ره زۆری ئه و نه هه مته ی و ده رده سه ریانه یان به رکه وت به تایبه تی دوا ی ئه وه ی که ره وانه ی ئۆردوگا زۆره ملیکان کران ئه ویش بو مردنی له سه ره خوۆتیکدانیره وش ی کۆمه لایه تی و شکاندنی که سایه تیان به هه موو جوړیک. رژیم مه به ستی دروستبوونی دیارده ی به دره وشتی و بی سه ره په رشتی بوو له ناو کۆمه لی کورده واری. ههروه ها له ناو بردنی گهنجی کورد بو ئه وه ی هیزی به ره هم هیینی کوردستان له ره گ و ریشه وه هه لته کیینی. ئه وه ی ئیمه لی ره دامه به ستمانه باسی لیوه بکه یین مندالانی ئه نفالکراو و مندالانی به جیمه وه ی ئه نفالکراوه کانن.

یه که م:

مندالانی ئه نفال کراو: به پی ی لیکۆلینه وه بۆمان ده ر ده که وه ییت به شیوه یه کی گشتی ریژه ی 54/20 % ئه وانه ی ئه نفالکراوه ن له ته مه نی مندالی دابووینه که به پی ی ریکه وتن نامه یما فی مندال به مندال داده نرین واته تا ته مه نی 18 سالی که به م شیوه ی خواره وه یه:

ا- مندالی له یه ک سال که متر 2/1 % که هیچ یاسایه ک له سه ر زه میندا نیه ئه و که سانه به ند بکات و بیسه روشوینیان بکات.

ب- مندالی ته مه ن (1-4) سال به ریژه ی 6/2 % ئه نفال کراوه ن

ج- مندالی له ته مه ن (4-18) سال به ریژه ی 45/9 % ئه نفال کراوه ن که ئه م گروپه له هه موو کۆمه لگایه کدا هیزی ئاینده پیک دینن که ولات له سه رجهم بواره کان ژیان پشتیان پیوه ده به ستیت جموجولی دیموگرافی و ئابووری کۆمه لایه تی و ته نانه ت سه ر بازیش له ئاینده دا له سه ر ئه م گروپه وه ستاوه بو یه رژیم ی روخواوی به عس هه ولی له ناو بردنی داوه.

دووهم:

مندالانی به جیماوهی که سو کاری ئه نفالکراو: به پیللیکۆلینه وه بۆمان دهر ده که ویت بچوکتیرین مندالی که سوکاری ئه نفالکراوه کان له ته مه نی 18 سالیدان که ریژه ی 31/5% ئه و خیزانانه پیکدینن.

کیشه وگیروگرفته کانی مندالانی به جیماوهی ئه نفال:

ئوپه راسیونی ئه نفال هۆکاریکی سه ره کی بوو بۆ شله ژان و په رته وازه بوونی کۆمه لگه ی کورده واری و تیکدانی په یوه ندیبه کۆمه لایه تیبه کان له نیوان په کتریدا. ههروه ها بوه هۆی نه هیشتن و تیکدانی داب و نه ریتی ره سه نی کورده واری که بنچینه و بنه مای سه ره کین بۆ په یوه ندیبه کۆمه لایه تیبه کان. به گشتی کیشه وکیروگرفت و دیارده کۆمه لایه تی و ئابووری و دهروونی که سوکاری ئه نفال گه لیک زۆرن که گرنگترینان ئه مانن:

1) بی سه ره په رشتیاری: گۆرانی سیسته می پهروه ده یی له ناو خیزانی ئه نفالکراوه کان به هۆی بی سه ره پرشتیاری بهر چاوترین کیشه وگیر وگرفتی کهس و کاری ئه نفال کراوه کانه. به پی ی لیکۆلینه وه له پاش پروسه ی ئه نفال له خیزانی ئه نفالکراوه کان به ریژه ی 62/6% ئافرهت بۆته سه ره په رشتیاری خیزان به رامبه ر به ریژه ی 8% پيش پرۆسه که ئه وهش ئه وه مان بۆ رون ده کاته وه که ریژه ی باوکان زۆرتر بهر شالاوه که که وتونه به رامبه ر به ریژه ی دایک. بۆیه ده بینین هه موو ئه رکه کۆمه لایه تیبه کان که وتۆته سه رشان ی دایک و دایک بوته سه ره په رشتیاری مالر و هه ر له پهروه ده کردنی مندال و ئیش و کاری ناوما ل و کار کردن له دهروه بۆ په یدا کرنی بزئیوی ژیان ی روژانه که ئه وهش بوته هۆی تیک چون و شله ژانی خیزان و په یوه ندیبه کۆمه لایه تیبه کان و گۆرانی سیسته می پهروه ده یی تیایدا. که له ئه نجامی ئه م گۆرانه بۆمان ده رده که ویت 2 \ 52% ژنان له کاتی کارکردن منداله کان یان له ماله وه به جی ده هیلین که له م ریژه یه یش 32 \ 15% منداله کان تووشی کاره ساتی جیا جیا بونه ته وه وه ک سووتان. شه ر و ئاژاوه نان. که وتنه خواروه له سه ر بان و... ههروه ها ریژه ی 4/34% تووشی لادانی کۆمه لایه تی بونه ته وه.

2- نه خوینده واری: نه خوینده واریش یه کیکه له و دیاردانه ئه ویش ده گه ریته وه بۆ ئه و بارودۆخه نا هه مواره ی که له ئه نجامی شالاوه کاندایه سه ره خیزانی کورد دا هات بۆ نمونه هه ژاری. گۆرینی جی و شوین. بی سه ره په رشتیاری خیزان.. هتد. هه موویان فاکته ری سه ره کین که وایان کردوه کهس و کاری ئه نفالکراوه کان به نه خوینده واری بمیننه وه. ههروه ها ئه وهشمان له بیرنه چیت که رژی می عیراق هه رده م هه ولئ ئه وه دابوو گه لی کورد به نه خوینده واری به یلایته وه. تاوه کو له رووی پیشکه وتن و په ره پیدانی کۆمه لایه تی و رو شنبیری به کان به دوا که وتویی بمینیته وه له ره وتی کۆمه لگه کان دابیرا به پی ی لیکۆلینه وه بۆمان ده رده که ویت که ریژه ی 53/25% مندالانی به جیماوه ی ئه نفال وازیان له خویندن هیناوه له م ریژه یه ش له 55/7% له کچانن وه 51/25% کورانن وازیان له خویندن هیناوه یان نه چوونه ته قوتا بخانه هۆکاره کانی واز هینان له قوتا بخانه به پی ی لیکۆلینه وه به م شیوه ی خواره وه یه: 1- خراپی باری ئابووری 86\4% (که ئه م ریژه یه له م هۆکارانه خۆی ده دۆزیته وه 1- نه بوونی موچه یه کی شیواو پاش 13 سال که حکومهت و په رله مانی کوردستان هاتوته کایه ب- که م و کۆری له پیداو یستی قوتا بخانه ج- کار کردن بۆ بزئیوی ژیان د- کاری ماله وه به هۆی نه بوونی دایک له ماله وه)

2- نه بوونی ئاره زوی خویندن و هیوا یهت بۆ دوا روژ 12/1%

3- خراپی باری دهرونی و عه قلی 1/5%

ئه مانه و گه لیک دیارده و گیروگرفتی دهروونی تر وه کو (دل تهنگی. شیت بوون. تووره بون. زۆر بیرکردنه وه... هتد) که مندالانی کهس و کاری ئه نفالکراوه کان دوچار ی هاتوون و تاوه کو ئیستاش به ده ستیانه وه ده نالینن. که واته شالاوه کانی ئه نفال له روی کۆمه لایه تی و دهرونیه وه کاریگه ریبه کی زۆر خراپی له سه ر ئه ندامانی خیزانه ئه نفالکراوه کان به تاییبه تی ئافره تان و مندالان ههروه ها ئه ندامانی

14:07 14-7-2006 به کاتی ناوهندی ئه وروپا

کۆمهڵ به گشتی نواند ئه م گيرو گرفت وديارده و نهخوشيه دهرونيانه کوشندهيي شالاهه کان پيشان ده دات له ميانه ي نازارداني جهستهيي و دهروني.

پيشنيار وراسپارده کان:

1. هه ولدان بو تىگه ياندى نه وهى نويى دواي راپه رين له ده رنده يي سه راني رژيمي عيراق و سياسه ته كانيان سه باره ت به گه لي كورد به تاييه تي ده رباره ي جينوسايد و كاره ساتي ئه نفال به هه لمه تىكي به ر فراوان وه مه لايه نه له ريگاي كه ناله كانى راگه ياندى روژنامه و گوڤاره كان و كوروكونفرانس و سمينار تاييه ت به كاره ساته كه هه روه ها له ريگاي وه زارتي په روه ده بابه تي جينوسايدى گه لي كوردستان (ئه نفال و كيميا بارن) بخريته قوناغه كانى خويندنه وه وه قوتابيان له ريگاي ماموستايان ئاشنا بكرين به كاره ساته كانى كه به سه ر گه له كه مان داها تووه .
2. سه باره ت به ژيان و گوزه راني كه س و كاري ئه نفال كراوه كان پيوسته هاوكاري بكرين بوئه وهى بتوانن ژيان و گوزه رانيان باش بكنه ئه وه يش له ريگاي دانانى بيمه كومه لايه تي به بي ره چاو كردنى ته مه نيان بوئه وهى له نازار مه ينه تيه كانيان كه م بكرينه وه .
3. هه ولدان بو كردنه وهى خو لي پيشه يي وشياري و فيركاري و روشنبيري بو كه س و كاري ئه نفال كراوه كان به تاييه تي ئافره ت و منداله كانيان له ريگاي دام و ده زگاي حكومي و ناحكوميه كان ناوخويى و ده ره وه .
4. پيوسته وه زارته ي په روه ده بايه خ به پروسه ي خويندى و خويندواري بدات بوئه وهى كه س و كاري ئه نفال كراوه كان به تاييه تي ئه و مندالانه ي كه وازيان له خويندى هيناوه بيانخه نه ناو قوناغه كانى خويندى له ريگاي ئه وياسايانه ي كاري پي ده كرئيت له سه رتاسه رى جيهان تاييه ت به خه لكى زيان ليكه توو له پاش كاره ساته كان و شه ر بوئه وهى نه وهى نوي خوينده وارو روشنبير بي ت .
5. كردنه وهى پارک و ياريگه و ناوه ندى روشنبيري و هونه رى بو مندالانى ئه نفال بوئه وهى له كاتي كار كردنى داكياندا ئه ركي په روه رده كردنيان بگريته ئه ستو و له لادانى كومه لايه تي بيانپاريژي ت و له ريگاي تىكه لاوى مندالانى ترو دونياى هونه ر جاريكي تر سه ر له نوي پيگهاته ي دهروني و كومه لايه تيان ريگ بخريته وه كه به هوى ئه نفال وه تىكه وتوون .

نووسيني: عه داله ت عومه رساله ج

2004/11/ 30